
Dejavniki zaznavanja varnosti destinacije: primer Egipta

VARSTVOSLOVJE,
letn. 22
št. 2
str. 211–232

Doris Jelen, Ksenija Vodeb, Janez Mekinc

Namen prispevka:

Za zadovoljstvo turistov na destinaciji je treba upoštevati vse dejavnike, ki vplivajo na proces odločanja posameznika. Eden izmed teh je zagotovo varnost. Podrobneje je predstavljen pomen, ki ga ima zaznava varnosti pri turistih. Cilj prispevka je preučiti zaznavanje varnosti med slovenskimi turisti glede potovanja v Egipt, v povezavi s terorističnimi tveganji.

Metode:

Uporabili smo deskriptivno in empirično metodo raziskave. S pomočjo ključnih teoretičnih izhodišč smo oblikovali anketni vprašalnik, zbrane podatke pa statistično analizirali s programom SPSS 22.

Ugotovitve:

Ugotovili smo, da se med slovensko populacijo pojavljajo zaznave glede varnosti do potovanja v Egipt, na katere statistično vplivajo demografski podatki in potovalne navade. Rezultati so pokazali tudi, da se razmeroma hitro vrne želja po potovanju, ne glede na morebitne teroristične grožnje.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Predlagamo dodatno preučevanje tematike ter razširitev teme zaznavanja varnosti do potovanja v Egipt tudi na druga varnostna tveganja. V raziskavo je vključena samo slovenska populacija, zato predlagamo izvedbo raziskave tudi na drugi nacionalnosti.

Praktična uporabnost:

Prispevek podaja tudi trženjske ukrepe, ki bi lahko sčasoma pripomogli k izboljšavi prisotnih negativnih zaznav ter priporočila za nadaljnje raziskovanje.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

Čeprav Egipt velja za pomembno turistično destinacijo Slovencev, pa do sedaj podobnih raziskav še ni bilo izvedenih. Članek je zato osnova raziskovalnim inštitutom za nadaljnje preučevanje področja varnosti in razumevanja zaznavanja slovenskih turistov ter podlaga turističnim organizacijam pri destinacijskem managementu.

UDK: 351.78:338.48

Ključne besede: zaznavanje varnosti, Egipt, potovanje, terorizem, proces odločanja, turizem

Factors of destination security perception: The example of Egypt

Purpose:

The aim of the article is to examine the perception of safety among Slovenian tourists regarding travel to Egypt in relation to terrorist threats.

Design/Methods/Approach:

Descriptive and empirical research methods were used. Using key theoretical starting points, we formulated a survey questionnaire and then statistically analysed the collected data using the SPSS 22 software.

Findings:

We have found that among the Slovenian population perceptions regarding the safety of travel to Egypt are emerging, which are statistically influenced by demographics and travel habits. Results also showed that the desire for travel returned relatively quickly, regardless of potential terrorist threats.

Research Limitations/Implications:

Further exploration of the topic is proposed, as well as an extension of the topic of perception of safety regarding travel to Egypt to other safety risks. Only the Slovenian population is included in the survey, so it is proposed for the survey to be conducted on another nationality.

Practical Implications:

The article also provides marketing measures that could eventually help improve the negative perception present, as well as recommendations for further research.

Originality/Value:

Despite Egypt being considered an important tourist destination for Slovenes, no similar research has been conducted thus far. The article, therefore, serves as a basis for research institutes to further study the field of safety and understanding of the perceptions of Slovenian tourists, as well as a basis for tourist organizations in destination management.

UDC: 351.78:338.48

Keywords: perception of safety, Egypt, travel, terrorism, decision-making process, tourism

1 UVOD

Sodobno varnostno okolje zaznamuje veliko virov tveganj in ogrožanj varnosti za turiste (Ivanuša et al., 2012), ki jih Roša (2011) razvršča na zdravstvene in okoljske, kriminaliteto, organizirano kriminaliteto, izredne družbene in politične razmere, terorizem, tveganja in ogrožanja v javnem prometu, kršitev potrošniških pravic turista in negativne odnose med domačini in turisti. Podobne dejavnike ogrožanj v turizmu (bolezni in epidemije, naravne katastrofe, kriminaliteto, izredne družbene razmere, nestabilne politične razmere, terorizem, vojne, neznano okolje,

negativen odnos domačinov, kulturo in običaje, nevarne živali in rastline ter prevozna sredstva) navajajo Ambrož in Mavrič (2004), Kurež (2011) ter Štampfer in Lobnikar (2012). V nadaljevanju se posvečamo predvsem terorizmu zaradi obravnavanega primera turistične destinacije Egipt.

Terorizem se največkrat pojavi zaradi pomanjkanja, globalizacije, modernizacije, teritorialnih konfliktov, kršenja človekovih pravic, verskih in etičnih razlik ter ekonomske in politične diskriminacije (Agnew, 2010). Primorac (2005, str. 55) definira terorizem kot »namerno uporabo sile ali grožnje z njeno uporabo proti nedolžnim ljudem, ki ima namen z ustrahovanjem prisiliti neke druge ljudi k nečemu, česar drugače ne bi storili«. Napadi povzročijo paniko, strah, dvom, ranljivost in negotovost ljudi ter zaskrbljenost oblasti. Turisti (Araña in León, 2008) so pogosti cilj teroristov, ker so tako imenovane »lahke« tarče. So simbol nacionalnosti in kulturne identitete ter tako v očeh teroristov predstavljajo sovražnike. Z napadom na njih pridobijo teroristi tudi večjo medijsko pozornost. Nedolžni turisti, žrtve terorističnega napada pritegnejo namreč veliko pozornost medijev (Štampfer in Lobnikar, 2012). V zadnjih letih so na terorističnem udaru predvsem turistične destinacije, kjer se zadržuje veliko število turistov. Goeldner in Ritchie (2007) sta opredelila štiri glavne razloge, zakaj so turistični centri pogosta tarča terorističnih napadov. Prvi razlog je, da napad na turistično območje predstavlja hud udarec ne samo za turiste ampak tudi za celotno gospodarstvo. Državo tako oslabijo z gospodarskega, političnega in ekonomskega vidika. Drugi razlog se nanaša na večjo medijsko izpostavljenost. Tretji razlog pa je pomen turističnih atrakcij, kot so muzeji, zgodovinska območja in drugi simboli države. Napad v njihovi bližini predstavlja veliko žalitev in oskrnitev za kraj kot tudi za njene prebivalce. Četrty razlog se navezuje na anonimnost in kamuflažo, ki jo turistični centri omogočajo teroristom. Tako se lahko neopazno in nesumljivo gibljejo med turisti, varnostni organi težje ugotovijo njihovo identiteto ter glavne motive, gneča pa jim omogoča napad na večje število civilistov. Teroristični napadi se lahko večkrat pojavijo na določenih destinacijah, ki zato lahko dobijo slabo podobo. Več primerov turističnih napadov meče slabo luč na varnost določene destinacije. Med ljudmi se pojavi določen odziv v obliki zaznave varnosti. Zaznavajo jih kot »nevarne«, zato jih velikokrat raje zamenjajo z »varnejšimi«. Ta zaznava je v veliki meri odvisna od osebnostnih značilnosti posameznika (Karl in Schmude, 2017). Ljudje imajo različno intenzivno zaznave do potovanja v nevarne destinacije. Te zaznave vplivajo na njihov odnos do destinacije z grožnjo terorizma, določajo stopnjo strahu in tako povečujejo oz. zavirajo posameznikovo željo ter posledično odločitve za potovanje na teroristično ogroženo destinacijo. Nekateri se tako odločijo, da se bodo potovanja udeležili, medtem ko drugi zaradi strahu raje izberejo drugo destinacijo.

Ena izmed turističnih držav, ki ima slab imidž zaradi pogostih terorističnih napadov, je Egipt. Teroristični skrajneži so v zadnjih tridesetih letih izvedli več kot 2.000 terorističnih napadov, med drugim tudi v priljubljenih turističnih območjih, kot sta Sharm el Sheikh in Hurgada, ter zraven najpomembnejših turističnih atrakcij, kot so piramide v Kairu in tempelj Karnak v Luxorju. Število terorističnih napadov se je počasi začelo zmanjševati in varnostna napetost se umirja. Kljub temu so v državi še zmeraj razglašene izredne razmere in možnost ponovnih

terorističnih dejanj. Terorizem v Egiptu je imel tudi posledice za turizem, kar se je začelo kazati v zmanjšanem turističnem obisku. Ljudje so si glede tega ustvarili nekakšna stališča in odnos, ki izhaja iz njihovih zaznav, ki so prisotne še danes. Članek preučuje povezavo dveh aktualnih tem – varnosti in turizma oziroma njun odnos skozi prizmo zaznav varnosti slovenskih turistov v Egiptu.

Zaradi pogoste pojavnosti in vedno večje odmevnosti terorizma v svetu je raziskovanje povezav med turizmom in zaznavami varnosti nujno potrebno zaradi boljšega razumevanja tovrstne problematike in iskanja ustreznih rešitev. Nekaj raziskav na to temo je sicer že bilo (Cheron in Ritchie, 1982; Pizam, 1999; Richter in Waugh, 1986; Sirakaya et al., 1997; Sönmez in Graefe, 1998a; Sönmez in Graefe, 1998b; Sönmez et al., 1999; Štampfer in Lobnikar, 2012), vendar so nekatere že starejše in morda ne več tako aktualne glede na sodobne teroristične grožnje. Prisljan in Bernik (2014) opozarjata tudi na pomen finančnih odločitev v povezavi z dejavniki varnosti, vendar ta dimenzija presega namen tega prispevka.

Podani so aktualni vidiki zaznav slovenskega prebivalstva glede obravnavanega vprašanja. Zaznave turistov je treba raziskovati, kar je ključnega pomena za destinacijski management, zlasti glede načrtovanja in razvoja turizma v prihodnje. Njihovo razumevanje pripomore k ustreznemu načrtovanju, razvoju, koordinaciji in promociji destinacij ter tako potencialno omili negativne vplive terorizma na destinaciji. Bistvenega pomena je, da se turistična industrija zaveda vpliva zaznav ljudi, ki so posledica teroristične nevarnosti na destinaciji. Končne ugotovitve raziskave lahko prispevajo pomembne podlage za nadaljnje raziskovanje vprašanja varnosti, razumevanje zaznav varnosti med turisti in so v pomoč managementu pri načrtovanju razvoja destinacije.

2 PREGLED LITERATURE

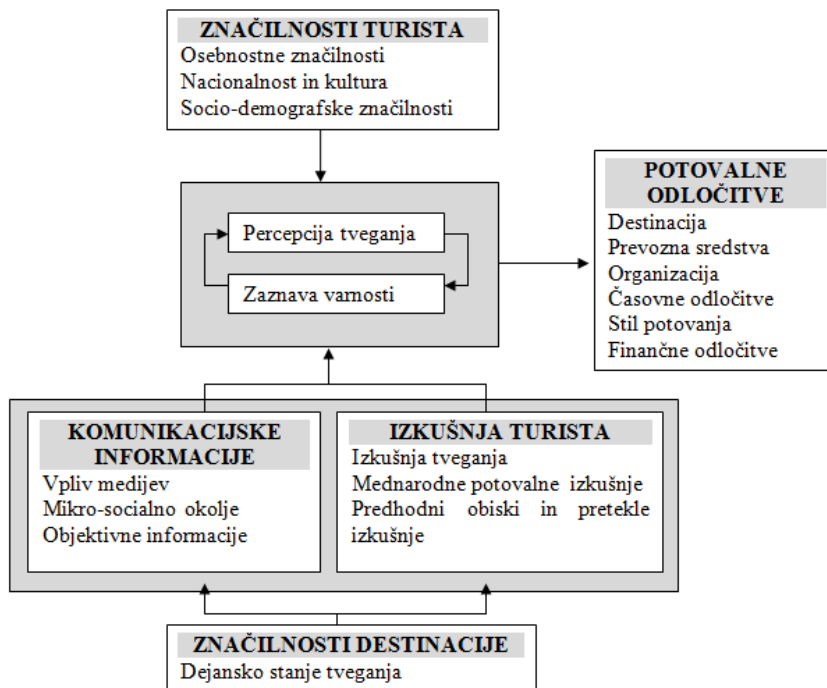
Zaznavanje je »potrošnikovo dojemanje majhne splošne negativnosti poteka ukrepov, ki temelji na oceni možnih negativnih rezultatov in verjetnosti, da se bodo ti rezultati pojavili« (Mowen in Minor, 2001, str. 176). Je rezultat socialnega konteksta (Korstanje in Skoll, 2016), ki se ocenjuje na podlagi razsežnosti grožnje in verjetnosti pojava (Law, 2006). Zaznavanje je subjektivno, zato je za njegovo prisotnost in intenziteto odgovornih več dejavnikov. Sestavljajo ga (Karl in Schmude, 2017) negotovost, izogibanje, skrb, tesnoba ali strah. Zaznavanje bi lahko označili kot subjektivno pojmovanje možnih izidov ali posledic. Ta je sestavljena iz dveh komponent. To sta kognitivna komponenta, ki predstavlja stopnjo prisotne neznanosti, in učinkovita komponenta, ki določa intenziteto strahu, ki je prisoten (Portnoy et al., 2014). Ker sta prisotni psihična ocena in čustvena presoja, ki se razlikujeta od posameznika do posameznika, se posledično razlikuje tudi stopnja zaznavanja med ljudmi.

Pojem zaznavanja se močno povezuje s pojmom tveganje. Aven in Renn (2009, str. 2) sta zaznavanje tveganja definirala kot »negotovost in resnost posledic (ali rezultatov) dejavnosti v zvezi z nečim, kar ljudje cenijo«. Tveganje lahko torej označimo kot negotovost, ki jo občutimo ob morebitni izgubi, ki je pomembna za nas. Zaznavanje tveganja (Haddock, 1993) se lahko pojavi v zaznani, absolutni in realni obliki. Zaznano zaznavanje tveganja je tisto, ki ga pri sebi občuti vsak

posameznik, torej je odvisno od subjektivne ocene. Absolutna je najvišja meja tveganja, realna pa opisuje dejansko stanje tveganja. Baker (2014) je preučeval tveganja na podlagi sedmih kategorij. Te so finančne, socialne, psihološke, fizične, funkcionalne, situacijske in potovalne.

Zaznavanje (Karl in Schmude, 2017) posameznikov vpliva na mnogo dejavnikov v procesu odločanja za potovanje. Tako vpliva na izbiro destinacije, uporabo prevoznih sredstev, organizacijo, časovne odločitve, finančne odločitve in stil potovanja. Ker smo ljudje različni, imamo drugačne vrednote, potrebe in dojemanja, občutimo tudi drugačne zadržke glede potovanj. Nekatere tako bolj skrbi finančno stanje, medtem ko druge varnost. Slednji je pomemben zunanji motivator za obisk destinacije, zato se bomo v nadaljevanju osredotočili na njegov vpliv, ki ga ima na ustvarjanje zaznavanja.

Potovanje je vedno povezano z veliko stopnjo negotovosti. Ta (Karl in Schmude, 2017) izhaja iz nezmožnosti sprejemanja in obdelovanja vseh informacij, možnih situacij in alternativ, povezanih s potovalnimi odločitvami. Zaznavanje (Baker, 2014) glede varnosti na potovanju se deli na zaznano tveganje, ki ga oceni vsak posameznik, dejansko tveganje, ki je prisotno v kraju, realno stanje varnosti in stališče turistov. Zaznavanje glede varnosti, ki ga zazna posameznik, pa ni nujno skladno z dejanskim tveganjem, ki ga lahko oseba doživi na destinaciji. Običajno na same odločitve tudi bolj vpliva zaznavanje kakor dejanska stopnja tveganja (Rittichainuwat in Chakraborty, 2009). Z zaznavanjem varnosti se turist lahko sreča pred, med in po koriščenju turistične storitve. Na sliki 1 prikazujemo model zaznavanja tveganj pri zaznavi varnosti, kako lastnosti posameznega turista vplivajo na zaznavanje tveganj pri zaznavi varnosti na destinaciji.

Slika 1:
Model
zaznavanja
tveganj pri
zaznavi
varnosti

Vir: Karl in Schmude, 2017, str. 149

Preden se turisti odločijo za potovanje, ocenjujejo značilnosti destinacije in se informirajo po različnih komunikacijskih kanalih. Poslušajo svoje instinkte, zaznavanje tveganja in stopnje nevarnosti, s katerimi se bodo lahko srečali.

Roehl in Fesenmaier (1992) sta razdelila turiste v tri kategorije glede na njihovo zaznavanje tveganj na potovanju. Prva kategorija se nanaša na turiste z nevtralnimi zaznavanjem tveganj na potovanjih. Turisti v tej kategoriji ne zaznavajo nobenih tveganj, ki bi bila lahko povezana s turizmom in potovanji. Ta skupina turistov je bolj izrazila potrebo po aktivnem preživljanju počitnic, avanturi in novih izkušnjah. Druga kategorija vključuje turiste s funkcionalnim zaznavanjem tveganja, kjer turisti v zvezi s potovanji zaznavajo samo organizacijska tveganja. Zadnja pa je skupina turistov, ki na podlagi varnostnih, socialnih in političnih značilnosti destinacije zaznavajo potovanja kot tvegana. Floyd et al. (2003, v Korstanje, 2009) so v ZDA ugotovili, da je zaznavanje tveganja zaradi varnosti na potovanjih večje pri počitniških turistih kot pri poslovnih turistih ter da je večje tako pri mednarodnih kot notranjih poletih.

Zaznavanje varnosti se lahko pojavlja zaradi več dejavnikov. Eden izmed njih je tudi terorizem. Zadržki do potovanj zaradi terorizma so bili jasno razvidni po 11. septembru 2001 (Korstanje in Clayton, 2012). Teroristični napadi predstavljajo tako domačinom kot turistom veliko nevarnost in strah, če se ti velikokrat pojavljajo in če so v državi še kakšne druge nevarnosti. Turisti hitro začnejo zaznavati državo kot nevarno ter tako razvijejo določene zadržke. Zaznavanje tveganja je torej odziv, ki se pojavi zaradi občutka ogroženosti (Haddock, 1993). Terorizem bi lahko torej označili kot oviro, ki potencialnim turistom preprečuje, da bi se udeležili potovanja, oziroma vpliva na način preživljanja in izbire dejavnosti na destinaciji. Zaznano tveganje oziroma zaznavanje je lahko mnogo večje, kot je dejansko tveganje, da posameznik postane žrtev terorizma na potovanju (Baker, 2014). To je tudi zato, ker so napadi zunaj turistove zmožnosti, da vpliva na njihov pojav (Samitas et al., 2018).

Baker (2014) je zapisal, da so negativna zaznavanja pri potencialnih turistih v primeru terorističnih napadov mnogo večja kot v primeru naravnih nesreč. Predvsem terorizem in politična nestabilnost povzročata mnogo zadržkov. Ker ju je težko kontrolirati, nista prostovoljna, povzročata lahko veliko škodo in ogrožata življenja (Cavlek, 2002). Woods (2011) je prav tako prišel do ugotovitev, da terorizem ustvarja veliko več zadržkov kakor druge nevarnosti. Poleg nuklearnih katastrof je bilo med anketiranci največ zaznavanj glede varnosti na potovanjih do radikaliziranih islamskih skupin. Teroristični napad odžene potencialne turiste tudi iz sosednjih držav, ne samo iz države, kjer je prisoten terorizem, kajti zaznavanje glede varnosti narašča skladno z bližino destinacije.

Konstantna teroristična dejanja na destinaciji mečejo slabo luč na sposobnost države, da vzpostavi varnost in s tem ogroža turistično dejavnost. Bolj pogosti so teroristični napadi na destinaciji, večjo negativno podobo pridobi kraj (Wolff in Larsen, 2017). Ugotovljeno je bilo, da pogostost terorističnih napadov bolj vpliva na ustvarjanje zaznavanja glede varnosti kot njihova intenziteta (Pizam in Fleischer, 2002). To dokazuje tudi primer, ki sta ga poudarila Wolff in Larsen (2014). Preučevala sta namreč vpliv turističnega povpraševanja in prihodov na Norveškem po terorističnem napadu na Utöyo. Sprememb v prihodih in

povpraševanju ni bilo, kar sta pripisala predvsem dobri celostni podobi Norveške, ki velja za varno, stabilno in dobro protiteroristično organizirano državo. Napad so namreč dojemali kot enkratni primer »osamljenega volka«.

Svetovni potovalni in turistični svet je poročal (*Caribbean resilience and recovery: Minimising the impact of the 2017 hurricane season on the Caribbean's tourism sector*, 2018), da na dolžino časovnega obdobja vrnitve turistov vplivata intenziteta in pogostost napadov. Bolj pogosti in bolj intenzivni so napadi, kasneje se turisti vrnejo na destinacijo. Obdobje vrnitve na normalno stanje je veliko krajše kot v primeru drugih nevarnosti. Zapisali so, da si v primeru enega terorističnega napada turizem dokončno opomore in normalizira v 13 mesecih, v primeru politične nestabilnosti v 26 mesecih, naravnih katastrof 23 mesecih in nalezljivih pandemij v 21 mesecih. Iz teh treh raziskav lahko sklepamo, da imamo ljudi kar se tiče terorističnih napadov, dokaj »slab spomin« ter hitro pozabimo na nevarnosti in tveganja. Destinacije začnemo po nekaj mesecih obiskovati v istem obsegu kakor pred napadom. Te ugotovitve pa ne moremo povezati s preučevano destinacijo – Egiptom. Od leta 2011, ko so v državi veljale kaotične razmere zaradi Arabske pomladi, nenehnih protestov in terorističnih napadov, ki so sledili v naslednjih letih, se Egipt ni mogel vrniti v stanje obdobja pred krizo. Ljudje so bili priča negativnim posledicam zaradi medijske izpostavljenosti, ki je vplivala na negativno zaznavo in oblikovala podobo destinacije kot »nevarno« v očeh javnosti.

Pomanjkanje (Morakabati et al., 2014) varnosti na destinaciji lahko bistveno vpliva na turista in njegovo usodo. Obenem tudi meče negativno luč ne samo na lokacijo ampak tudi na celotno državo. Nizka stopnja varnosti bo hitro začela vplivati na turistične rezultate, stagnacijo turističnega povpraševanja in upad turizma. Pri destinacijah (Coombs in Holladay, 2010), ki trpijo za pomanjkanjem varnosti, se mora angažirati krizni management, ki izboljša imidž destinacije skozi transparentno in ustrezno komunikacijo.

Na zaznavanja varnosti in odločitve pri načrtovanju počitnic vplivajo demografski (starost, spol), socialnoekonomski (prihodki), kulturni (nacionalnost) in psihološki (osebnostne značilnosti turista) dejavniki (Mok et al., 2013). Vse na kratko predstavljamo v nadaljevanju.

Da se starejši zaradi zaznavanja drugače odzovejo na vsakodnevne procese na potovanju kakor mlajši, so ugotovili že Goodwin et al. (2005). Glede tega, pri kateri starostni skupini se pojavlja največ zadržkov, pa so si raziskave zelo nasprotujoče. Aschauer (2010) je ugotovil, da se pri starejših odraslih bolj pojavljajo zadržki do potovanj v nevarne države kakor pri mlajših. Ravno nasprotnega mnenja pa so Osland et al. (2017), ker so ugotovili, da staranje pozitivno vpliva na toleranco posameznika pri ustvarjanju zadržkov zaradi potovanja. Večina starejših anketiranih oseb je izjavila, da so z leti postali bolj odprti za potovanja, kjer je prisotna višja stopnja tveganja. Raziskovalci so razlog za to našli v minljivosti človeškega življenja, kajti bolj se človek stara, bolj se zaveda, da je življenje minljivo, zato želi izkoristiti svoje sposobnosti za potovanja, četudi to pomeni potovanje v bolj nevarne države. Starost torej naj bi zmanjševala negativna zaznavanja do potovanj. S tem lahko potrdimo izsledke Aschauerja (2010), da se starejši počutijo bolj varno v državah s terorizmom kakor mlajša populacija. Z leti (Osland et al.,

2017) pridobivamo tudi več izkušenj z mednarodnimi potovanji, kjer se naučimo reagirati v tveganih situacijah, zato postanemo z leti bolj iznajdljivi in prepričani vase. Na podlagi dosedanjih raziskav lahko tako sklepamo, da zaradi večje tolerance starejših oseb velja predpostavka, da bodo mlajše osebe prej spremenile svoje potovalne načrte. To so ugotovili tudi Kozak et al. (2007), da bo starejša oseba kasneje odpovedala potovanje ali spremenila svoj potovalni itinerarij.

Razlike v zaznavi varnosti se lahko pojavljajo tudi med spoloma. Staats et al. (2006) so ugotovili, da ženska populacija ni bolj podložna strahu in zadržkom kakor moški. Ta predpostavka je nastala izključno zaradi socialne vloge žensk in moških (Lepp in Gibson, 2003). Ženske veljajo za bolj čustvene, zato posledično tudi lažje izražajo svoje skrbi, strahove in zaznavanja, medtem ko izkazovanje strahov za veliko moških predstavlja socialno nesprejemljivo dejanje. Drugačnega mnenja sta Reisinger in Crotts (2009), ki sta ugotovila, da se zaznavanje tveganj bolj pojavlja pri ženskah kakor moških. Pri ženskah je bila zaznana večja stopnja zaznavanja pri funkcionalnem, fizičnem in zdravstvenem tveganju, ugrabitvi letal, bombnem in biokemijskem napadu. Prav tako so ženske izrazile več zaskrbljenosti na letališčih, med letenjem, med obiskom turističnih atrakcij, večjih mestih in na podeželju kakor moški. V prihodnje nameravajo tudi manj potovati kakor moški. Na potovanjih so se tako počutile bolj nemočne, ogrožene, pod stresom, nervozne in zaskrbljene. Ugotovili so, da se zaznavanje glede potovanja v države s terorističnim tveganjem pojavlja pri obeh spolih. Na primeru potovanja v Egipt je Azim (2010) ugotovil, da imajo ženske več negativnih zaznavanj za potovanje na destinacijo, kjer velja možnost terorističnih napadov. Bolj je nevarno, večja verjetnost je, da bodo odpovedale potovanje. To lahko povežemo z dejstvom, da je Egipt država, kjer se turist srečuje s konservativno kulturo (Brown in Osman, 2017). Tam se ženske lahko tudi počutijo bolj ranljive, kajti kultura narekuje, da je moški več vreden od njih (Goldschmidt, 2004, v Brown in Osman, 2017).

Naslednji dejavnik, ki vpliva na zaznavanje, so prihodki turistov. Prihodki predstavljajo pomemben zunanji dejavnik, ki vpliva na odločitve za potovanje. Obstajajo statistično pomembne razlike med osebami brez dohodka, s povprečnimi dohodki in osebami z nadpovprečnim dohodkom (Rafael in Almeida, 2017). Osebe na podlagi tega pripisujejo destinaciji drugačno čustveno komponento, zaradi česar si tudi ustvarijo drugačno celostno podobo destinacije. Ugotovljeno je bilo, da imajo osebe z več dohodki tudi večjo stopnjo zaznavanja tveganj glede varnosti (Thapa et al., 2013). Do drugačnih rezultatov sta prišla Park in Reisinger (2010), ki sta ugotavljala, kako dohodek vpliva na zaznavanje varnosti na potovanjih. Zato imajo ljudje z manj dohodki več zadržkov do potovanj kakor osebe z višjimi dohodki. Prav tako imajo osebe, ki imajo srednje visoke dohodke, večje zaznavanje varnosti do potovanj kakor osebe z višjimi dohodki.

Na zaznavanje do potovanja vpliva izobrazba posameznika (Karl in Schmude, 2017). Azim (2010) je ugotovila, da osebe brez diplome ne bi spremenile svojih načrtov v primeru teroristične ogroženosti v Egiptu. To pa se ne ocenjuje samo glede na doseženo stopnjo strokovne izobrazbe. Več znanja bo oseba imela o sami destinaciji in potovanjih, bolj izkušeno se bo počutila pri ocenjevanju tveganja. To lahko torej povežemo tudi s spomini posameznega turista. Eden izmed dejavnikov, ki oblikujejo zaznavanje oziroma zadržke pri posamezniku, so pretekle izkušnje.

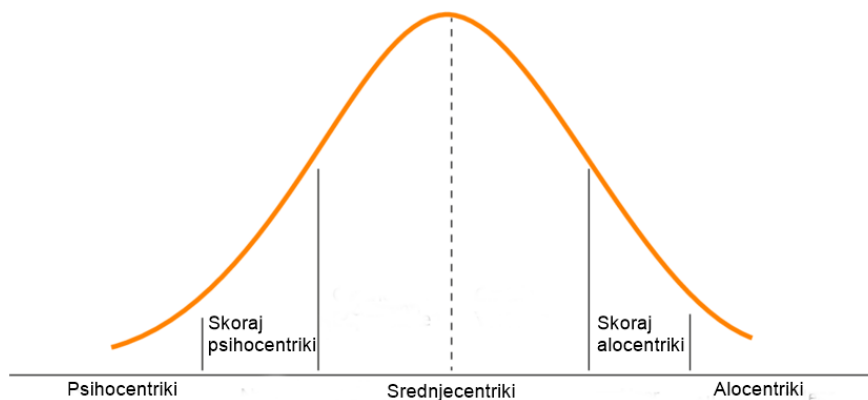
V povezavi z njimi so pomembna predhodna potovanja na tisto destinacijo ali pa na sorodno vrsto destinacije. Turisti, ki na destinacijo potujejo prvič, ocenjujejo večjo stopnjo tveganja kot tisti, ki so na destinacijo že potovali (Fuchs in Reichel, 2011). Nekatere dejavnike tveganja tako posledično zaznajo kot manj nevarne. Na ustvarjanje zaznavanja vplivajo tudi dosedanje izkušnje s potovanj v tujino. Bolj kot posameznik potuje zunaj meja svoje države, večkrat pride do tveganih situacij (Sharifpour et al., 2014). Večkrat se mora z njimi spoprijeti, kar vpliva na različno odzivanje na stopnjo tveganj in ustvarjanje zaznavanja varnosti. Študija, ki so jo izvedli Hajibaba et al. (2015), je pokazala, da mednarodne izkušnje res vplivajo na turista, njegove potovalne odločitve in zaznavanja. V študiji pa ni bilo ugotovljeno, ali več potovanj v tujino spreminja zaznavanja zaradi preteklih obvladovanj kriznih situacij ali zaradi drugih dejavnikov. Do podobnih ugotovitev je prišla Azim (2010), ki je izvedla raziskavo o zaznavanju potovanja v Egipt, pri čemer je ugotovila, da bi osebe, ki več potujejo, ohranile svoje potovalne načrte.

Ugotovljeno je bilo, da na ustvarjanje zaznavanja glede varnosti vpliva tudi nacionalnost in kraj bivanja. Državljanstvo vpliva predvsem zaradi podobnosti oziroma domačnosti med destinacijo oziroma državo, v kateri biva posameznik, in destinacijo, ki je cilj potovanja (Karl et al., 2015). Manjša stopnja negativnega zaznavanja je bila zaznana pri turistih, ki prihajajo iz podobnega okolja. Ti imajo tako nižjo stopnjo zaznavanja tveganja na potovanjih glede varnosti tudi zaradi podobne kulture, jezika, vere in tradicij. Obenem se počutijo tudi bolj domače (Morakabati, 2013). Reisinger in Mavondo (2006) sta preučevala razlike v zaznavanju varnosti pri turistih šestih različnih nacionalnosti. Ugotovila sta, da nacionalnost močno vpliva na zaznavanja turistov glede potovanj. Turisti iz ZDA, Hongkonga in Avstralije so dojemali potovanje kot bolj tvegano, bolj so ozaveščeni o varnosti in bolj zadržani glede prihodnjih potovanj v nasprotju z britanskimi, grškimi in kanadskimi turisti. Zaznavanje je odvisno tudi od stanja države in njenih »ran« iz preteklosti. Ameriški turisti imajo največje zaznavanje tveganja glede varnosti pri potovanju z letalom. To bi lahko pripisali tudi napadam 11. septembra 2001, ko je država utrpela hude teroristične napade. Pri grških turistih se je največ zaznavanja tveganja glede potovanj pojavilo zaradi finančnih tveganj. Grčija je v zadnjih letih utrpela hudo ekonomsko krizo, kar je vplivalo tudi na potovalne tokove in odločitve njenih državljanov. Na zaznavanje vpliva tudi okolje, v katerem biva posameznik. Turisti, ki prihajajo z bolj urbanih in industrijskih območij, so bolj zaskrbljeni glede terorizma kot osebe iz manj ekonomsko razvitih okolij, ki jih bolj skrbijo virusne okužbe (Kozak et al., 2007).

Eden izmed pomembnih odločilnih dejavnikov, ki vplivajo na izbiro destinacije, so zagotovo osebne lastnosti posameznika. Na potovanjih iščemo dobrine, storitve in doživetja, ki bodo zadovoljili naše želje in potrebe ter nas tako zadovoljili. Na podlagi tega se tudi odločimo za destinacijo, ki nam bo to najbolj omogočala. Plog (2001) je razdelil turiste glede na njihove osebnosti na alocentrike, srednjecentrike in psihocentrike. Z njihovo razdelitvijo je določal potovalne vzorce in preference. Alocentriki so tako osebe, ki so bolj nagnjene k avanturizmu, želijo poskusiti nove stvari, doživeti nove izkušnje, so samostojni in samozavestni ter so popolnoma drugačni od psihocentrikov. Zanje je značilno, da so pristaši nestrukturiranih izletov v nove nenavadne kraje, imajo stik z lokalno kulturo in

domačini, so samozavestni, ne anksiozni, iščejo doživetja novosti in aktivna potovanja, na njih se psihično in fizično poglobijo v doživljanje sveta. Psihocentriki pa so anksiozni v vsakdanjem življenju, niso naklonjeni tveganju, raje potujejo organizirano preko pavšalnih paketov na znane in bolj domače destinacije. Najpogosteje so to destinacije, na katerih tudi ni večje stopnje turističnih dejavnosti. Tretja skupina so srednjecentriki. Ti potujejo z namenom sprostitve, ogledovanja naravnih in zgodovinskih privlačnosti, oddiha od vsakdana ter socializacije. Združujejo elemente obeh prej opisanih skupin, zato je predstavnike te skupine težje identificirati. V skupino srednjecentrikov spada največ populacije. To prikazuje tudi Plogova krivulja na sliki 2. Razvidno je, da se srednjecentriki bolj ali manj nagibajo k enemu izmed drugih dveh ekstremov, psihocentrikom ali alocentrikom. Nekateri se tako bolj nagibajo k avanturizmu, medtem ko so drugi bolj pristaši previdnosti. Število absolutnih alocentrikov in psihocentrikov je v praksi kljub temu relativno nižje kakor število srednjecentrikov.

Slika 2:
Plogova
krivulja

Vir: Plog, 2001

Ugotovljeno je bilo, da so glede na osebnostne značilnosti, ki vplivajo na turistovo zaznavanje, pomembni predvsem iskanje novosti in iskanje občutkov. Iskanje novosti vključuje visoko stopnjo radovednosti in nizko stopnjo poznavanja (Jang in Feng, 2007). Cohen (1972, v Grzywacz in Žegleń, 2016) je razdelil turiste na štiri tipe glede na to, kaj si želijo na potovanjih oziroma s kakšno stopnjo novosti se odločajo. Prva vrsta turista je organizirani masovni turist, ki se odloča za potovanje na destinacije, ki so mu domače, poznane, potuje v organiziranih paketnih potovanjih znotraj »potovalnega mehurčka«. Pri tej stopnji potovanj doživi največ domačnosti. Individualni masovni turist je prav tako pristaš domačnosti, vendar pa je razlika, da potuje samostojno, prav tako pa po tradicionalnih turističnih poteh. Tretja vrsta turistov so raziskovalci, za katere je značilno, da na potovanjih iščejo tako domačnost kot novosti, raziskujejo tudi netradicionalne turistične poti, iz okoljskega mehurčka iz varnostne razdalje spoznavajo lokalno kulturo. Zadnja skupina so vagabundi, ki so čisto nasprotje organiziranega masovnega turista. Izogibajo se turističnim potem, iščejo novosti, nova doživetja in izkušnje, povežejo se z domačini, kulturo, tradicijami. Ljudje (Karl in Schmude, 2017), ki iščejo neka doživetja in občutke, ne pritegne občutek

tveganja, ampak so za to, da doživijo nove občutke, pripravljene več tvegati. Pred odhodom na potovanje skuša posameznik analizirati vse potrebno kot tudi morebitne nevarnosti. Posamezniki velikokrat ne poznajo destinacije, na katero se odpravljajo, zato ne morejo objektivno oceniti varnosti, ki bi vplivala na zaznavanje tveganja, saj pridobivajo informacije skozi različne komunikacijske kanale. Z informiranostjo potencialni turisti zmanjšajo zaznano stopnjo tveganja, negativna zaznavanja in ugotovijo neskladje med zaznano in objektivno stopnjo tveganja (Karl in Schmude, 2017). Zaznavanje se torej spreminja med procesom odločanja in zbiranja podatkov.

Turisti lahko pridobivajo informacije iz več virov. Ti so lahko turistični predstavniki, mediji, vlada, družina in prijatelji. Informacije glede varnosti, ki so jih podale vlade in državni predstavniki, ljudje dojemajo kot veliko bolj zanesljive kakor druge vire (Ghaderi et al., 2017). Na zaznavanje močno vplivajo tudi mnenje in priporočila sorodnikov in prijateljev, saj so oni eden izmed najmočnejših dejavnikov pri ustvarjanju podobe o destinaciji (Jonas in Mansfeld, 2017). Nekateri se za informacije obrnejo na ponudnike turističnih storitev. Ko ti ugotovijo, da obstaja grožnja za turiste, umaknejo ponudbo potovanj v tisto državo ter tako vplivajo na zmanjšanje povpraševanja oziroma »bojkotiranje« turističnega prometa. Ugotovljeno je bilo, da pridobivanje informacij preko potovalnih agentov vodi v več prekinitev potovanja in načrtov, medtem ko pridobivanje informacij po spletu ne vpliva na tovrstne odločitve (Azim, 2010). Zaradi vse večje tehnološke razvitosti, ki je omogočila komunikacijo s celotnim svetom, imajo velik vpliv na pridobivanje informacij in ustvarjanje zaznavanj tudi družbeni mediji.

Vpliv na zaznavanje varnosti imajo tudi družabna omrežja. Jones (2017) je ugotovil, da imajo slednji že večji vpliv na zaznavanja kakor drugi mediji. Družabna omrežja so tudi veliko hitrejša pri širjenju novic. Na spletni strani Economic and Social Research Council (»Security, terrorism and social media«, 2015) je zapisano, da prve novice o terorističnih napadih povprečno prej pridejo po družabnih omrežjih kakor preko medijskih novic. V primeru terorizma imajo družabna omrežja ključen pomen pri širitvi novic in razumevanju napada v javnosti. Izpostavljenost terorizma v medijih pa ima lahko tudi negativne učinke. Preko njih lahko pride do oglaševanja terorizma, kar vodi do povečanja števila podpornikov z enakimi nacionalističnimi in ideološkimi prepričanji ter tako poslabša poizkus radikalizacije (Sensales et al., 2014). Vpliv medijev na ocenjevanje varnosti v državi – natančneje, da se dejansko stanje varnosti razlikuje od tistega prikazanega v medijih, sta ugotovila tudi Štampfer in Lobnikar (2012).

Ena izmed najpomembnejših nalog destinacije, ki je utrpela teroristični napad, je, da vpliva na javnost, spremeni negativna zaznavanja, ponovno zgradi ugled destinacije ter zaupanje v varnost in delo turističnih delavcev. To lahko dosežejo tudi ob pomoči medijev. Egipt kot tradicionalna turistična destinacija je bil tarča številnih terorističnih napadov. Zato so bili vlada in turistični predstavniki prisiljeni k sodelovanju z mediji. Njihov namen je bil preprečiti negativno podobo države.

3 OBLIKOVANJE RAZISKAVE IN PREDSTAVITEV VZORCA

Cilj tega prispevka je analizirati osnovne značilnosti zaznav varnosti med slovenskimi turisti glede potovanja v Egipt, s poudarkom na teroristični grožnji. V pregledu literature smo poudarili ključna izhodišča, na podlagi katerih smo oblikovali merski instrument. Za zbiranje podatkov smo uporabili standardizirane postopke v obliki opisnih kvantitativnih in korelacijskih raziskav. Slednje so nam pojasnile količinski odnos različnih značilnosti (Mesec et al., 2009).

Vprašalnik je bil razdeljen na tri sklope. S tem smo zagotovili lažji sistematični pregled nad vprašanji in odgovori. Prvi sklop se je osredotočal na potovalne navade anketiranih. Zanimalo nas je, kako pogosto in na kakšen način potujejo. Drugi sklop je preučeval njihovo zaznavanje varnosti v Egiptu in odnos do terorističnih tveganj. Pri oblikovanju vprašanj tega sklopa smo izhajali iz predhodno predstavljenih teoretičnih izhodišč. Tretji sklop je vključeval demografska vprašanja, kot so spol, starost, izobrazba, zaposlitveni status, mesečni neto dohodek in zakonski stan. Te podatke smo vključili v vprašalnik zaradi jasnih indikacij predhodnih raziskav (Aschauer, 2010; Goodwin et al., 2005; Karl in Schmude, 2017; Mok et al., 2013; Rafael in Almeida, 2017). Vprašalnik je bil predhodno testiran. Pridobivanje podatkov je potekalo anonimno na spletni strani 1ka. Anketiranci so do vprašalnika dostopali preko spletne povezave. Anketa je bila aktivna od 25. do 27. 3. 2019. Vprašalnik smo na spletni platformi Facebook delili v skupine Ugodno po svetu, Popotniški zmenki, Potovanja so moja ljubezen in Potovanja (informacije, nasveti, vprašanja) – popotniki za popotnike.

Za raziskavo smo izvedli enostavno slučajno vzorčenje, v katerem ima vsaka enota enako vrednost izbora. Izvedli smo analizo povprečij, frekvenčnih statistik, opisnih statistik, ugotavljali korelacije med spremenljivkami in preverjali zanesljivost merskih instrumentov. Izvedli smo test normalnosti porazdelitve s Kolmogorov-Smirnovim in Shapiro-Wilkovim testom normalnosti. Ta sta pri nekaterih podatkih nakazala nenormalno porazdelitev, zato smo po potrebi uporabili neparametrične teste. Izvedli smo Kruskal-Wallisov test, s katerim preverimo razlike v povprečjih med tremi ali več skupinami v primeru, da porazdelitev ni normalna ali so spremenljivke ordinalne. Za ugotovitev razlik v povprečjih med dvema spremenljivkama smo uporabili Mann-Whitneyjev test. Med raziskovanjem nismo naleteli na večje težave. Zaznana je bila le nedejavnost pri podajanju odgovorov na neobvezno odprto vprašanje.

Preučevan vzorec sestavlja torej skupno 300 oseb. Anketiranci so bili različnih starosti, spola, izobrazbe, zakonskega stanu, neto mesečnega dohodka in zaposlitve, zato bi populacijo glede teh demografskih značilnosti označili kot heterogeno.

67,7% anketiranih je bilo ženskega in 32,3% moškega spola. Neuravnoteženost spolne strukture anketirancev je pri spletnem anketiranju pričakovana zaradi neverjetnostnega vzorčenja, a je z metodološkega vidika ustrezna. Vzrok za nesorazmerno spolno strukturo sta na primer Reisinger in Crotts (2009) našla v dejstvu, da so ženske bolj naklonjene k izpolnjevanju anket in v dejstvu, da je tema varnost za moško populacijo manj zanimiva kot za žensko.

V prvo starostno skupino do 18 let je spadal 1 % vseh anketiranih. Največ anketiranih (49 %) je spadalo v drugo starostno skupino od 19 do 29 let. Tretja starostna skupina je vključevala osebe od 30 do 45 let. Od njih smo pridobili 28 % izpolnjenih vprašalnikov. 21 % je bilo starih med 46 in 60 let, 2 % pa več kot 60. Od vzorca 300 anketirancev jih ima 2 % končano osnovno šolo ali manj. Srednjo poklicno ali strokovno šolo je zaključilo 15 % anketiranih, splošno srednjo pa 23 % anketiranih. Največ anketiranih (44 %) je dokončalo višjo ali visoko šolo. Magisterij ali doktorat je imelo 16 % anketiranih. Največji delež anketiranih je zaposlenih, kar predstavlja 60 % delež. 24 % anketiranih je dijakov ali študentov, 9 % anketiranih je samozaposlenih, 5 % nezaposlenih, 2 % pa upokojenih. 14 % anketiranih je imelo do vključno 400 EUR rednega mesečnega dohodka, 23 % do vključno 900 EUR, 34 % do vključno 1.500 EUR, 14 % do vključno 2.500 EUR, 4 % pa več kot 2.500 EUR. 12 % anketiranih ni želelo podati odgovora na to vprašanje.

4 REZULTATI, INTERPRETACIJA IN DISKUSIJA

Anketirance smo povprašali, kako pogosto potujejo v tujino. Od 300 anketirancev jih 4,7 % potuje manj kot enkrat na leto, 22,7 % jih potuje enkrat na leto. Največ anketiranih, kar 55,3 %, potuje dva do petkrat na leto. Več kot petkrat na leto potuje 17,3 % vprašanih.

Na podlagi Cohenove tipologije turista (Cohen, 1972, v Grzywacz in Žegleń, 2016) smo razdelili anketirance v štiri kategorije. Glede na to jih ima 16,7 % lastnosti organiziranega masovnega turista. Na potovanje se odpravijo organizirano, s turistično agencijo na tradicionalne turistične destinacije, ki med turisti veljajo za bolj obiskane in priljubljene, z vnaprej znanim programom. Njihova stopnja avanturizma je nizka. 16,7 % anketirancev je individualnih masovnih turistov. Ti individualno potujejo na tradicionalne turistične destinacije, organizacijo pa prepustijo potovalnim posrednikom. Več kot polovica anketiranih (53,3 %) se organizirajo sami in potujejo v lastni režiji, tako na tradicionalne kot netradicionalne turistične destinacije, uporabljajo udobno nastanitev in zanesljiv prevoz. Cohen (1972, v Grzywacz in Žegleń, 2016) jih je imenoval raziskovalci. 13,3 % anketiranih je vagabundov. Organizirajo se in potujejo v lastni režiji v netradicionalne turistične destinacije. Pri tem so v stiku z lokalnimi prebivalci. Spremlja jih visoka stopnja avanturizma.

Od skupno 300 veljavnih odgovorov je 42,7 % anketirancev že bilo v Egiptu. Preostalih 57,3 % vprašanih pa tja še ni potovalo. Iz tega lahko sklepamo, da je Egipt za naše anketirance dokaj priljubljena turistična destinacija. 37 % vprašanih je odgovorilo, da ima v prihodnje namen potovati v Egipt, 33,7 % anketiranih se v prihodnje ne namerava udeležiti takega potovanja, 29,3 % pa jih je bilo glede tega neopredeljenih.

Anketiranci so odgovarjali, kako bi se počutili na potovanju v Egiptu. Pri tem so imeli na razpolago 6 protipomenk – sproščeno/napeto, varno/ogroženo, brezskrbno/zaskrbljeno. 67,7 % jih je odgovorilo, da bi se na potovanju v Egiptu počutili sproščeno, medtem ko je 32,2 % vprašanih odgovorilo, da bi se počutili napeto. Prav tako je 64,7 % anketiranih odgovorilo, da bi se na potovanju počutili varno, 35,3 % anketiranih pa, da bi se počutili ogroženo. 56,7 % jih je v nadaljevanju

še odgovorilo, da bi se počutili brezskrbno, medtem ko bi se 43,3 % vprašanih počutilo zaskrbljeno. Na podlagi teh rezultatov lahko sklepamo, da v povprečju anketiranci ocenjujejo, da bi se na potovanju v Egiptu počutili pozitivno. Kljub temu odstotka negativnih zaznav ne moremo prezreti.

Pri naslednjem vprašanju so anketiranci na 5-stopenjski lestvici ocenjevali, kdo najbolj vpliva nanje pri izbiri destinacije. Izbirali so med spremenljivkami mediji, družina, prijatelji, moje pretekle izkušnje in lastna presoja. Za vsak dejavnik vpliva smo v nadaljevanju določili dominantno vrednost. Najnižje povprečje je bilo zabeleženo pri spremenljivki mediji ($M = 2,39$), kar nam pove, da anketiranci menijo, da mediji najmanj vplivajo na njihove odločitve glede izbire destinacije. Nato je sledil odgovor »družina« ($M = 2,53$). Na tretjem mestu je odgovor »prijatelji« ($M = 2,86$). Kot najbolj vplivajoča so ocenili lastno presojo ($M = 3,86$) in pretekle izkušnje ($M = 3,37$).

Pri naslednjem sklopu smo na 5-stopenjski lestvici merili, v kolikšni meri se strinjajo s podanimi trditvami glede zaznavanja varnosti na destinaciji Egipt zaradi terorističnih groženj. S pomočjo frekvenčnih statistik smo nato definirali frekvence odgovorov in njihove veljavne odstotke ter jih prikazali s pomočjo krožnih grafov. Na podlagi izračunanega povprečja lahko ugotovimo, da se anketiranci najbolj strinjajo s trditvami, da je varnost pomembna pri izbiri destinacije, da Egipta ne bi priporočali drugim, če bi se med njihovim potovanjem ne počutili varno, ter da je v Egiptu večja možnost terorističnega napada kot v Sloveniji. Povprečja se gibljejo od 4,05 do 4,13. Strinjanje smo zaznali tudi ob trditvah, da mediji vplivajo na zaznave varnosti glede potovanj v Egipt (skladno Štampfer in Lobnikar, 2012), da bi pred potovanjem v Egipt preverili, ali obstajajo določeni varnostni zadržki zaradi terorizma. Krajem, kjer so pogosti teroristični napadi, bi se izogibali. Zaznave glede varnosti imajo velik vpliv na njihova potovanja v Egipt, kar dokazujejo povprečne vrednosti (med $M = 3,86$ in $M = 3,99$) in standardnih koeficientov trditvev (med 0,901 in 1,313).

Zanimale so nas povezave med posameznimi zaznavami varnosti v Egiptu, ki smo jih preverili s pomočjo Pearsonovega korelacijskega koeficienta. Močno povezanost tako zasledimo med trditvami *Egipt je nevarna turistična destinacija*, *Za potovanje v Egipt je potrebna velika mera previdnosti*, *Raje kot v Egipt bi se odločil za potovanje v varnejše države* in *Na javnih krajih in ob pomembnih turističnih atrakcijah se zaradi varnosti ne bi dolgo zadrževal*. Pearsonovi korelacijski koeficienti znašajo od 0,600 do 0,677. Tako lahko ugotovimo, da anketiranci, ki ocenjujejo, da je Egipt nevarna destinacija, prav tako ocenjujejo, da je za potovanje potrebna previdnost, da bi raje šli na »varnejše« destinacije ter da se zaradi morebitne nevarnosti na določenih krajih ne bi dolgo zadrževali. Vse povezave med trditvami so pozitivne in statistično značilne s stopnjo statistične značilnosti nižje od enega ali petih odstotkov.

V nadaljevanju nas je zanimalo, koliko časa po terorističnem napadu bi bili pripravljeni potovati v Egipt. Odgovore smo nato na podlagi pogostosti združili v časovno si bližje razdelitve. Skupno je bilo podanih 300 odgovorov, od tega jih je bilo 1,7 % neveljavnih. 19,7 % anketirancev je na vprašanje odgovorilo s »takoj«. 3,7 % jih je zraven še pripisalo mnenje, da je varnost v času po terorističnem napadu veliko bolj poostrena ter da se po njihovem mnenju teroristični napad ne dogaja

dvakrat na istem mestu. Pogostejši odgovori so bili še 1 leto (16,3 %) 1 – 2 mesca (13,7 %) in pol leta (10 %). Iz rezultatov lahko razberemo, da se je iz populacije 300 oseb časovno natančno opredelilo 268 oseb. Anketirance, ki so odgovorili z »ne vem«, »odvisno od varnostnega stanja« ali pa so bili njihovi odgovori neustrezni, smo izločili iz nadaljnje obdelave. 65 % anketiranih bi tako potovalo v Egipt v roku 1 dneva do 6 mesecev, 84 % pa v roku 1 leta. To je skladno z ugotovitvami Pizama in Smith (2000), Vanneste et al. (2017) ter Svetovnega potovalnega in turističnega sveta (angl. World Travel and Tourism Council) (*Caribbean resilience and recovery: Minimising the impact of the 2017 hurricane season on the Caribbean's tourism sector* 2018), da imamo ljudje »slab« spomin glede terorističnih napadov in se relativno hitro vrnemo na destinacije, v katerih so se ti zgodili.

Ugotovili smo, da obstajajo statistično značilne povezave med demografskimi podatki, potovalnimi navadami in zaznavanji varnosti do potovanja v Egipt zaradi terorističnih groženj. Najprej smo za vsak demografski podatek izvedli Kruskal-Wallisov test ali Mann-Whitneyjev test, ki preverita, ali se skupine v povprečju med seboj statistično pomembno razlikujejo. Nato smo s pomočjo rangov določili povprečja za vsako trditev.

Ugotovili smo, da se najmanj negativnih zaznavanj pojavlja med osebami v starostni skupini od 19 do 29 let in od 30 do 45 let. Raziskave, ki smo jih poudarili v teoretičnem delu, so nakazovale različne rezultate. Aschauer (2010) je ugotovil, da se pri mlajših osebah bolj pojavljajo zadržki kakor pri starejših. Drugačnje ugotovitve pa so podali Kozak et al. (2007). Naša raziskava je pokazala, da so zaznavanja varnosti bolj prisotna pri mlajši (do 18 let) in starejši populaciji (čez 60), kakor pri osebah od 19 do 45 let.

Med preučevano populacijo smo zasledili več negativnih zaznavanj pri moških. Ženske so največje strinjanje izrazile samo pri trditvi, da je strah pred potovanjem v Egipt zaradi terorizma večji, kot je dejanska nevarnost (povprečje rangov = 162,86). Rezultati raziskave niso skladni z ugotovitvami Azim (2010) ter Reisinger in Crotts (2009), ki so ugotovili, da se negativno zaznavanje varnosti pogosteje in intenzivneje pojavlja pri ženskah. Azim (2010) je še ugotovila, da bi ženske prej odpovedale potovanje na destinacijo, kjer velja možnost terorističnega napada, medtem ko smo v primeru svoje raziskave prišli do nasprotnih ugotovitev. Moški bi prej odpovedali potovanje, če bi se pred odhodom zgodil teroristični napad. Prav tako bi prej spremenili svoje potovalne namene in vedenje na destinaciji.

Ugotovljeno je bilo, da so osebe, ki so manj izobražene, izrazile več negativnih zaznavanj varnosti do potovanja v Egipt. Izražali so strinjanje, da je za potovanje v Egipt potrebna velika mera previdnosti, da bi potovanje odpovedali, če bi se pred njihovim odhodom zgodil teroristični napad, da bi se izogibali krajem, kjer so pogosto teroristični napadi, ter da imajo zaznave glede varnosti velik vpliv na njihova potovanja v Egipt.

Največ negativnih zaznavanj smo zasledili med upokojenci. Ti so dejali, da je Egipt nevarna destinacija, da redno spremljajo novice o terorističnih napadih v Egiptu ter da varnostne sile niso dovolj učinkovite za preprečitev terorističnega napada.

Thapa et al. (2013) so ugotovili, da imajo osebe z več prihodki tudi večjo stopnjo zaznavanja tveganj glede varnosti. V svoji raziskavi statističnih značilnosti nismo zaznali, zato lahko sklepamo, da med našimi anketiranci razlike v povprečju rangov glede na dohodek ne obstajajo.

Zakonski stan vpliva na ustvarjanje zaznavanj varnosti do potovanja v Egipt. Rezultati nakazujejo, da imajo poročeni več negativnih zaznavanj varnosti. Osebe, ki so ločene ali ovdovele, so se najbolj strinjale, da je strah pred potovanjem zaradi terorizma večji, kot je dejanska nevarnost.

Pri osebah, ki potujejo dva do petkrat na leto ali več kot petkrat na leto, smo opazili veliko manj negativnega zaznavanja glede varnosti za potovanje v Egipt kot pri osebah, ki potujejo manj kot enkrat na leto ali enkrat na leto. Na podlagi teh ugotovitev lahko sklepamo, da pogostost potovanj vpliva na ustvarjanje pozitivnega ali negativnega zaznavanja varnosti za potovanje v Egipt. Osebe, ki manj potujejo, imajo več negativnih zaznavanj varnosti do potovanja kakor osebe, ki potujejo več.

Najmanj negativnih zaznavanj glede varnosti do potovanja v Egipt smo zaznali pri osebah, ki se organizirajo in potujejo v lastni režiji v netradicionalne turistične destinacije in so medtem v stiku z lokalnimi prebivalci. Zanje pa je značilna visoka stopnja avanturizma. Cohen (1972, v Žegleñ in Grzywacz, 2016) jih je označil za vagabunde. Največ pa pri osebah, ki individualno potujejo na tradicionalne turistične destinacije in pri tem prepustijo organizacijo potovalnim posrednikom. Cohen jih je označil kot individualne masovne turiste.

Osebe, ki še niso potovale v Egipt, izražajo več negativnih zaznavanj varnosti do potovanja v Egipt kakor osebe, ki so tja že potovale. Te ugotovitve so skladne z ugotovitvami Fuchs in Reichel (2011), ki sta ugotovila, da turisti, ki na destinaciji še niso bili oz. potujejo prvič, ocenjujejo večjo stopnjo tveganja kot tisti, ki so na destinacijo že potovali.

Osebe, ki so med raziskavo nakazovale bolj negativna zaznavanja do varnosti glede potovanja v Egipt, so odgovorile, da v prihodnje ne mislijo potovati v Egipt.

5 KLJUČNE UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

Ključno raziskovalno vprašanje, na katerega smo iskali odgovor, je, kakšna so zaznavanja varnosti med Slovenci za potovanje v Egipt. Pri tem smo se osredotočili na teroristična tveganja. V letu 2018 se je število terorističnih napadov v Egiptu občutno zmanjšalo, kar je tudi rezultat dela protiterorističnih organizacij, ki preventivno in kurativno ohranjajo mir ter vzdržujejo varnost v državi. Če bo država varna in se teroristični napadi ne bodo pojavljali, bo sčasoma izzvenela negativna podoba, kar bo ustvarilo pozitivno sliko v očeh turistov in okrepilo turistično povpraševanje. Priporočljivo je nadaljevati pozitivno promocijo Egipta, kakor je to uspešno potekalo v zadnjem letu. Da bi opustili negativno zaznavanje, je priporočljivo, da se Egipt s svojimi promocijskimi dejavnostmi tudi geografsko distancira od bližnjih nevarnih območij s prisotnim islamskim terorizmom. Tako bi turisti dojemali, da nevarnost v arabskih državah ne pomeni tudi nevarnosti v Egiptu. Pomembno je, da se turistični predstavniki bolj osredotočijo na pomen negativnih zaznavanj. Poleg oglaševanja največjih atrakcij Egipta bi morali več

pozornosti nameniti pomenu zadovoljevanja turistovih potreb po sproščenosti, brezskrbnosti in varnosti. S promocijo teh vrednot bi svetu sporočali, da se je stanje izboljšalo in so sposobni skrbeti za turiste ter jim ponuditi ustrezno turistično izkušnjo.

Naša raziskava je pokazala, da imajo ženske ter ljudje v starosti med 19 in 45 let bolj pozitivno zaznavo varnosti od moških ter starejših ljudi, kar ni vedno skladno s preteklimi raziskavami. Ugotovili smo, da so izobrazba, ekonomska dejavnost in zakonski stan pomembni dejavniki zaznavanja varnosti, kar je skladno s predhodnimi raziskavami. Pomembni dejavniki zaznavanja varnosti, ki smo jih potrdili skladno s preteklimi raziskavami, so še pogostost potovanja, lastna organizacija potovanja v netradicionalne destinacije in potovalne izkušnje z destinacijo.

Podobnih raziskav, ki bi preučevale vpliv zaznavanja varnosti zaradi terorizma v povezavi s potovanji v Egipt, v Sloveniji doslej nismo zaznali, zato obstaja še veliko možnosti za nadgrajevanje teh ugotovitev, nadaljnjih raziskav in preučevanja. Predvsem, ker je Egipt pomembna turistična destinacija za Slovence, je nadaljnje raziskovanje problematike dobrodošlo. Predvidevamo, da se bodo stanju zaznavanj o varnosti v Egiptu v prihodnje posvetile turistične organizacije, specializirane za prodajo pavšalnih aranžmajev v Egipt, raziskovalni inštituti ter egiptovska turistična industrija.

Priporočljivo bi bilo raziskavo o zaznavah varnosti za potovanje v Egipt zaradi terorističnih tveganj ponoviti čez nekaj let. Sčasoma lahko pride do izboljšanja ali poslabšanja varnostnega stanja v Egiptu, zato bi bilo zanimivo spremljati, kako to vpliva na zaznave varnosti turistov. V raziskavo smo vključili samo slovensko populacijo, vendar smo že v pregledu literature ugotovili, da se zaznavanje varnosti za potovanja diferencira tudi glede na nacionalno pripadnost, zato se predlaga izvajanje tovrstnih raziskav v drugih državah. Tako bi lahko ugotovili, ali med rezultati slovenske populacije in rezultati katere druge evropske, arabske, afriške ali ameriške države obstajajo statistične povezave glede varnostnih tveganj zaradi terorizma.

Ključno vprašanje, na katerega smo odgovorili v tem prispevku, je, kakšna so zaznavanja varnosti do potovanja v Egipt zaradi možnosti pojava terorističnega napada med slovensko populacijo. Potrdimo lahko, da obstajajo določena zaznavanja do potovanja v Egipt zaradi varnostnih razlogov. Glede na slabo uvrstitev Egipta na varnostnih lestvicah Globalnega indeksa terorizma, Globalnega indeksa miru, Indeksa konkurenčnosti turizma in potovanj ter pogosto število terorističnih napadov v zadnjih desetih letih pa smo pričakovali, da bo intenziteta negativnih zaznav med anketiranci veliko večja. Na podlagi tega lahko potrdimo, da imamo turisti »slab spomin« in hitro pozabimo na pretekle teroristične napade. To lahko sklepamo tudi na podlagi rezultata, da bi bilo kar 84 % anketiranih pripravljenih potovati v Egipt v roku enega leta po terorističnem napadu. Menimo, da bi v primeru, če bi raziskavo izvedli v času arabske pomladi ali med letoma 2013 in 2016, ko je Egipt doživel vrhunec po številu terorističnih napadov, zaznali več negativnih zaznavanj glede varnosti. Ugotovili smo še, da obstajajo statistično značilne povezave med demografskimi podatki in zaznavanjem varnosti pri potovanjih v Egipt. Starost, izobrazba, spol, zakonski

stan ter zaposlitveni status vplivajo na večjo intenziteto zaznavanj varnosti pri anketirancih. Ta podatek se nam zdi izrednega pomena predvsem za turistične predstavnike, ki se lahko na podlagi teh izsledkov bolj osredotočijo na določene ciljne skupine ter tako pospešijo turistično povpraševanje.

Članek lahko zaključimo s prepričanjem, da je zaznavanje varnosti v turizmu pomemben dejavnik, ki vpliva na človeka, njegovo doživljanje potovanja in zadovoljstvo. Je pomemben zaviralec ali spodbujevalec turističnih tokov, zato je njegovo razumevanje bistvenega pomena. Na primeru Egipta sklepamo, da so se zaznavanja varnosti zaradi dolgoletne varnostne problematike, s katerimi se je srečeval Egipt v zadnjih desetih letih, zapisala v um turistov. Vendar pa verjamemo, da se bodo te z ohranjanjem varnosti in ustreznimi ukrepi ter dejavnostmi, pristojnih na destinaciji, sčasoma izboljšale.

UPORABLJENI VIRI

- Agnew, R. (2010). A general strain theory of terrorism. *Theoretical Criminology*, 14(2), 131–153.
- Ambrož, M. in Mavrič, M. (2004). Varnost kot motiv za turistično potovanje. *Varstvoslovje*, 6(3), 197–206.
- Araña, J. E. in León, C. J. (2008). The impact of terrorism on tourism demand. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 299–315.
- Aschauer, W. (2010). Perceptions of tourists at risky destinations. A model of psychological influence factors. *Tourism Review*, 65(2), 4–20.
- Aven, T. in Renn, O. (2009). On risk defined as an event where the outcome is uncertain. *Journal of Risk Research*, 12(1), 1–11.
- Azim, T. S. A. (2010). The relationship between the perception of risk and the decision making process of travel of French tourists: The case of Egypt. *Tourismos*, 5(2), 29–47.
- Baker, D. M. A. (2014). The effects of terrorism on the travel and tourism industry. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 2(1), 58–67.
- Brown, L. in Osman, H. (2017). The female tourist experience in Egypt as an Islamic destination. *Annals of Tourism Research*, 63(C), 12–22.
- Caribbean resilience and recovery: Minimising the impact of the 2017 hurricane season on the Caribbean's tourism sector.* (2018). World Travel and Tourism Council.
- Cavlek, N. (2002). Tour operators and destination safety. *Annals of Tourism Research*, 29(2), 478–496.
- Cheron, E. J. in Ritchie, J. B. (1982). Leisure activities and perceived risk. *Journal of Leisure Research*, 14(2), 139–154.
- Coombs, W. T. in Holladay, S. J. (2010). *PR strategy and application: Managing influence.* Wiley-Blackwell Chichester.
- Fuchs, G. in Reichel, A. (2011). An exploratory inquiry into destination risk perceptions and risk reduction strategies of first time vs. repeat visitors to a highly volatile destination. *Tourism Management*, 32(2), 266–276.
- Ghaderi, Z., Saboori, B. in Khoshkam, M. (2017). Does security matter in tourism demand? *Current Issues in Tourism*, 20(6), 552–565.

- Goeldner, C. R. in Ritchie, J. B. (2007). *Tourism principles, practices, philosophies*. John Wiley & Sons.
- Goodwin, R., Willson, M. in Gaines, S. (2005). Terror threat perception and its consequences in contemporary Britain. *British Journal of Psychology*, 96(4), 389–406.
- Grzywacz, R. in Żegleń, P. (2016). Typology of tourists and their satisfaction level. *Scientific Review of Physical Culture*, 6(1), 5–16.
- Haddock, C. (1993). *Managing risks in outdoor activities*. New Zealand Mountain Safety Council.
- Hajibaba, H., Gretzel, U., Leisch, F. in Dolnicar, S. (2015). Crisis-resistant tourists. *Annals of Tourism Research*, 53(C), 46–60.
- Ivanuša, T., Lesjak, M., Roša, M. in Podbregar, I. (2012). Soodvisnost mednarodnega turizma in mednarodnega varnostnega okolja. *Varstvoslovje*, 14(3), 291–306.
- Jang, S. S. in Feng, R. (2007). Temporal destination revisit intention: The effects of novelty seeking and satisfaction. *Tourism Management*, 28(2), 580–590.
- Jonas, A. in Mansfeld, Y. (2017). Exploring the interplay between the use of risk-related information, risk perception formation, and the stages of travel product consumption. *Current Issues in Tourism*, 20(14), 1470–1488.
- Jones, J. R. (2017). *Primary theories of crime and victimization* (Second Edition). Xlibris Corporation.
- Karl, M., Reintinger, C. in Schmude, J. (2015). Reject or select: Mapping destination choice. *Annals of Tourism Research*, 54(C), 48–64.
- Karl, M. in Schmude, J. (2017). Understanding the role of risk (perception) in destination choice: A literature review and synthesis. *Turizam: mednarodni znanstveno-stručni časopis*, 65(2), 138–155.
- Korstanje, M. E. (2009). Re-visiting risk perception theory in the context of travel. *e-Review of Tourism Research*, 7(4), 68–81.
- Korstanje, M. E. in Clayton, A. (2012). Tourism and terrorism: Conflicts and commonalities. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, 4(1), 8–25.
- Korstanje, M. E. in Skoll, G. R. (2016). Tourist risk: An all encompassing model to understand safety in tourism fields. *Service and Tourism: Current Challenges*, 10(1), 7–18.
- Kozak, M., Crotts, J. C. in Law, R. (2007). The impact of the perception of risk on international travellers. *International Journal of Tourism Research*, 9(4), 233–242.
- Kurež, B. (2011). Sodobno varnostno okolje in turizem. *Varstvoslovje*, 13(3), 330–349.
- Law, R. (2006). The perceived impact of risks on travel decisions. *International Journal of Tourism Research*, 8(4), 289–300.
- Lepp, A. in Gibson, H. (2003). Tourist roles, perceived risk and international tourism. *Annals of Tourism Research*, 30(3), 606–624.
- Mesec, B., Rape, T. in Rihter, L. (2009). *Načrtovanje raziskave: Študijsko gradivo za interno uporabo*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- Mok, C., Sparks, B. in Kadampully, J. (2013). *Service quality management in hospitality, tourism, and leisure*. Routledge.

- Morakabati, Y. (2013). Tourism in the Middle East: Conflicts, crises and economic diversification, some critical issues. *International Journal of Tourism Research*, 15(4), 375–387.
- Morakabati, Y., Beavis, J. in Fletcher, J. (2014). Planning for a Qatar without oil: Tourism and economic diversification, a battle of perceptions. *Tourism Planning & Development*, 11(4), 415–434.
- Mowen, J. C. in Minor, M. (2001). *Consumer behavior: A framework*. Prentice Hall.
- Osland, G. E., Mackoy, R. in McCormick, M. (2017). Perceptions of personal risk in tourists' destination choices: nature tours in Mexico. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 8(1), 38–50.
- Park, K. in Reisinger, Y. (2010). Differences in the perceived influence of natural disasters and travel risk on international travel. *Tourism Geographies*, 12(1), 1–24.
- Pizam, A. (1999). A comprehensive approach to classifying acts of crime and violence at tourism destinations. *Journal of Travel Research*, 38(1), 5–12.
- Pizam, A. in Fleischer, A. (2002). Severity versus frequency of acts of terrorism: Which has a larger impact on tourism demand? *Journal of Travel Research*, 40(3), 337–339.
- Pizam, A. in Smith, G. (2000). Tourism and terrorism: A quantitative analysis of major terrorist acts and their impact on tourism destinations. *Tourism Economics*, 6(2), 123–138.
- Plog, S. (2001). Why destination areas rise and fall in popularity: An update of a Cornell Quarterly classic. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 42(3), 13–24.
- Portnoy, D. B., Kaufman, A. R., Klein, W. M. P., Doyle, T. A. in de Groot, M. (2014). Cognitive and affective perceptions of vulnerability as predictors of exercise intentions among people with type 2 diabetes. *Journal of Risk Research*, 17(2), 177–193.
- Primorac, I. (2005). *Terorizem: Filozofska vprašanja*. Krtina.
- Prislan, K. in Bernik, I. (2014). Dejavniki sprejemanja odločitev pri urejanju učinkovite informacijske varnosti v organizacijah. *Varstvoslovje*, 16(1), 50–67.
- Rafael, C. S. in Almeida, A. R. (2017). Socio-demographic tourist profile and destination image in online environment. *Journal of Advanced Management Science*, 5(5), 373–379.
- Reisinger, Y. in Crotts, J. C. (2009). The influence of gender on travel risk perceptions, safety, and travel intentions. *Tourism Analysis*, 14(6), 793–807.
- Reisinger, Y. in Mavondo, F. (2006). Cultural differences in travel risk perception. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 20(1), 13–31.
- Richter, L. K. in Waugh, W. L. (1986). Terrorism and tourism as logical companions. *Tourism Management*, 7(4), 230–238.
- Rittichainuwat, B. N. in Chakraborty, G. (2009). Perceived travel risks regarding terrorism and disease: The case of Thailand. *Tourism Management*, 30(3), 410–418.
- Roehl, W. S. in Fesenmaier, D. R. (1992). Risk perceptions and pleasure travel: An exploratory analysis. *Journal of Travel Research*, 30(4), 17–26.

- Roša, M. (2011). *Logistični izzivi pri zagotavljanju varnosti slovenskih turistov v tujini* (Magistrsko delo). Univerza v Mariboru, Fakulteta za logistiko.
- Samitas, A., Asteriou, D., Polyzos, S. in Kenourgios, D. (2018). Terrorist incidents and tourism demand: Evidence from Greece. *Tourism Management Perspectives*, 25, 23–28.
- Security, terrorism and social media. (2015). *Evidence briefing*, (March). <https://escr.ukri.org/news-events-and-publications/evidence-briefings/security-terrorism-and-social-media/>
- Sensales, G., Areni, A., Boyatzi, L., Dal Secco, A. in Kruglanski, A. (2014). Perceived impact of terrorism and the role of the media: Representations by Italian citizens differing in political orientation and need for closure. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression*, 6(1), 41–57.
- Sharifpour, M., Walters, G. in Ritchie, B. W. (2014). Risk perception, prior knowledge, and willingness to travel: Investigating the Australian tourist market's risk perceptions towards the Middle East. *Journal of Vacation Marketing*, 20(2), 111–123.
- Sirakaya, E., Sheppard, A. G. in McLellan, R. W. (1997). Assessment of the relationship between perceived safety at a vacation site and destination choice decisions: Extending the behavioral decision-making model. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 21(2), 1–10.
- Sönmez, S. F., Apostolopoulos, Y. in Tarlow, P. (1999). Tourism in crisis: Managing the effects of terrorism. *Journal of Travel Research*, 38(1), 13–18.
- Sönmez, S. F. in Graefe, A. R. (1998a). Determining future travel behavior from past travel experience and perceptions of risk and safety. *Journal of Travel Research*, 37(2), 171–177.
- Sönmez, S. F. in Graefe, A. R. (1998b). Influence of terrorism risk on foreign tourism decisions. *Annals of Tourism Research*, 25(1), 112–144.
- Staats, S., Panek, P. E. in Cosmar, D. (2006). Predicting travel attitudes among university faculty after 9/11. *The Journal of Psychology*, 140(2), 121–132.
- Štampfer, J. in Lobnikar, B. (2012). Varnostna ogrožanja v Egiptu. V T. Pavšič Mrevlje (ur.). *13. slovenski dnevi varstvoslovja*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
- Thapa, B., Cahyanto, I., Holland, S. M. in Absher, J. D. (2013). Wildfires and tourist behaviors in Florida. *Tourism Management*, 36, 284–292.
- Vanneste, D., Tudorache, P., Teodoroiu, F. in Steenberghen, T. (2017). The impact of the 2016 terrorist attacks in Brussels on tourism. *Belgeo - Revue Belge de Géographie*, 2017(4), 1–26. <https://doi.org/10.4000/belgeo.20688>
- Wolff, K. in Larsen, S. (2014). Can terrorism make us feel safer? Risk perceptions and worries before and after the July 22nd attacks. *Annals of Tourism Research*, 44(1), 200–209.
- Wolff, K. in Larsen, S. (2017). A taxonomy of terror – About the effect of different kinds of terror on risk perceptions. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 17(2), 111–128.
- Woods, J. (2011). Framing terror: An experimental framing effects study of the perceived threat of terrorism. *Critical Studies on Terrorism*, 4(2), 199–217.

O avtorjih:

Mag. Doris Jelen, študentka doktorskega študija na Fakulteti za turistične študije – TURISTICA Univerze na Primorskem. E-pošta: doris.jelen@gmail.com

Dr. Ksenija Vodeb, redna profesorica na Fakulteti za turistične študije – TURISTICA Univerze na Primorskem. E-pošta: ksenija.vodeb@fts.upr.si

Dr. Janez Mekinc, izredni profesor na Fakulteti za turistične študije – TURISTICA Univerze na Primorskem. E-pošta: janez.mekinc@fts.upr.si